

TÜRKİYE'DE ANADİLİ EĞİTİMİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Okutman Dr. Mustafa Durmuş ÇELEBİ
Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özet

Bu makalede anadili öğretimi, yabancı dil öğretimi ve yabancı dilde eğitim incelenmektedir. Türk dilinin güncel sorunları arasında; anadili öğretimindeki yetersizlik, dil kirliliği, yabancı dillerin olumsuz etkileri, yabancı dilde eğitim, yabancı dile hayranlık ve yeni sözcük üretimindeki yetersizlikler sayılabilir.

Anadili öğretimi ile ilgili sorunlar yıllardan beri çözülememesine rağmen her yıl bu sorunlara yenileri eklenmektedir. İşin ilginç tarafı da, bu sorunların bazıları üniversiteler gibi olası çözüm merkezleri olan kurumlar tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Anadilin sadeleşmesi ve yabancı dilde eğitim üniversitelerde tartışılan sorunlar arasında sayılabilir.

Bir yandan bir grup dildeki yabancı sözcüklerin arındırılması ve yerlerine yeni sözcüklerin üretilmesini savunurken, diğer yandan bir başka grup küresel dünyada yabancı sözcüklerin dile katılımını önlemenin imkânsızlığını savunmaktadır. Bir diğer grup yabancı dil öğretimin önemini ve yabancı dil öğretimindeki sorunlara olası çözüm önerilerini araştırmayı vurgularken, diğer bir grup yabancı dilde eğitime inanmakta ve Türkçenin bir bilim dili olamayacağını savunmaktadır.

Anadili bir ulusun kimliğini, kültürünü ve benliğini yansıtan bir araçtır. Aslında anadili öğretimi hemen tüm ülkelerde tartışılan en önemli konulardan birisidir. Bu yüzden anadili öğretimi bireysel hükümetlerin karar önceliğinden ziyade bir devlet politikası olarak ele alınmalıdır.

Anahtar sözcükler: Anadili, dil öğretimi, yabancı dille eğitim.

EDUCATION OF MOTHER TONGUE AND TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN TURKEY

Abstract

This paper focuses on mother tongue teaching, foreign language learning and teaching in foreign languages. Among the popular problems of Turkish language; inadequacy of mother tongue teaching, language pollution, the negative effects of foreign languages, teaching in foreign languages, foreign language admiration and inadequacy of new vocabulary production can be listed.

Although the problems of mother tongue teaching haven't been solved for years, new problems have been added each year. Surprisingly enough, some of these problems are arisen from the possible solution finding organizations, universities. Purification of the mother tongue and teaching in foreign languages can be mentioned as some of the problems discussed at the universities.

On the one hand, one group advocates the excluding foreign words from the language and coining new words instead, on the other hand one group advocates the unavoidable infusion of foreign words into the language in a global world.

Yet one group emphasizes the importance of foreign language teaching and is in search of possible solutions to the problems of foreign language teaching, another group believes in the teaching in foreign languages and advocates that Turkish cannot be a language of science.

Mother tongue is a vehicle reflecting the identity, culture and the self image of a nation. As a matter of fact, mother tongue teaching is one of the most important areas discussed in all countries. Therefore, mother tongue teaching should be handled a state policy rather than as an individual administrative initiative.

Key words: Mother tongue, language teaching, foreign language medium of instruction

Giriş

Teknolojik gelişmenin, değişimin kültürel değişimin daha ilerisinde olduğu 21. yüzyılda yabancı dil bilmenin, öğrenmenin önemi tartışılmaz. Çağın teknolojisini, bilimini öğrenmek, anlamak, sahiplenmek ve üretmek zorunda olan, Avrupa Birliği üyesi olma hedefinde ve yolundaki Türkiye’de bu durum diğer ülkelerden daha da ciddiyetle ele alınması gereken bir konudur. Artık bir yabancı dilin yeterli olmadığı günümüzde, entelektüel bir meslekleşmeye doğru gidildiği görülmekte olup, bilgisayar ve yabancı dil bilmek çağa yetişmek, onu yakalayabilmek için olmazsa olmaz koşuttur.

Yaklaşık iki asırdır Türkiye’de yabancı dil öğretimi konusunda uğraş verilmektedir. Zaman zaman değişik eğitim politikalarının da etkisiyle, farklı yabancı dil öğretim yolları izlenmiştir. Ancak ortaöğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna kadar devam eden yabancı dil öğretiminden geçen öğrenci, ne yazık ki, hedeflenen düzeyde yabancı dili bilememektedir. Yakın geçmişte ortaöğretimde yabancı dil bir dönem seçmeli olmuş, başka bir dönem zorunlu olmuştur. Yükseköğretimde de durum farklı değildir; bir dönem, her öğretim döneminde 4 saat veya üzerinde yabancı dil dersi işlenirken, şimdi de sadece birinci sınıflarda ikişer saat işlenmektedir.

Türkiye’de yabancı dil bilmenin önemi ve zorunluluğu öne sürülerek eğitim yapılanmasında da değişiklikler yapılmıştır. Yabancı dil öğrenmenin yabancı dille öğretimle gerçekleşebileceği düşünülerek, gerek ortaöğretimde gerekse yükseköğretimde yabancı dille öğretim yapan eğitim kurumları açılmıştır. Bu kurumlara alınan öğrencilerin hem vasatın çok üzerinde olmaları, hem de bu okulların teknik donanımları göz ardı edilerek, bu okullardan yetişen öğrencilerin yabancı dili diğer öğrencilere göre daha çabuk ve iyi öğrendikleri ve de çok başarılı oldukları iddiasıyla bu tür kurumların sayısı zamanla daha da çoğalmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında bu durum biraz daha ileri götürülerek, anadilinde eğitim ikinci plana itilmiş durumdadır. Anadilinde bilim üretmek, yükseköğretim kurumlarının bağlı bulunduğu YÖK tarafından cezalandırılır hale getirilmiştir. Öğretim üyelerinin unvanlarının yükselmesinde puanlama yöntemine gidilmiş, yabancı dille yapılan bilimsel çalışmalara anadilinde yapılandırılarak çok daha yüksek puanlar verilmesi uygulamasına geçilmiştir. Canlı bir organizma olan dil, ancak kullanıldığı sürece gelişebilmektedir. Bu bilimsel gerçeği yok sayan bir kısım bilim adamları, yukarıdaki uygulamaları görmezden gelerek, Türkçenin bilim dili olamayacağını savunmuştur, savunmaktadır.

Yabancı dille öğretimi savunanların bir kısmı, bu tür öğretimin gerekliliğini “küreselleşme” olgusuna dayandırmaktadır. Ekonomik içerikli bir kavram olarak ortaya çıkan küreselleşme, “günümüzü karakterize eden, giderek yaygınlaşan bir süreçtir”¹. Bu süreç içerisinde dünya çapında bir rüzgar esmekte, büyük devletlerden küçük adacıklara, her büyüklükteki ve renkteki ülkeden şirketlere, kurumlara, ailelere kadar gerek topluluklar gerekse bireyler esen değişim rüzgarına ayak uydurmak ve kendilerini 21. yüzyıla hazırlayabilmek için harıl harıl çalışmaktadır². Bu değişim rüzgarına ayak uyduramamanın çağdışı kalmaya mahkum edeceğini öne süren aydınlar, çağı yakalamanın bir yolunun da yabancı dille öğretimle mümkün olabileceğini iddia etmektedirler.

Yabancı dil öğretimini etkileyen çeşitli unsurların tartışılacağı bu çalışmada, konu fazla teknik ayrıntısına inilmeden aşağıdaki başlıklar çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır:

- Türkiye’de Yabancı Dil Eğitim Politikaları
- Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim Tartışması
- Türkiye’de Anadili Öğretimi
- Anadili Öğretiminin Yabancı Dil Öğrenmeye Etkisi
- Yabancı Dil Öğretiminde Yapılmayanlar

Türkiye’de Yabancı Dil Eğitim Politikaları

Bu bölümde Cumhuriyetten günümüze kadar yabancı dil öğretimini etkileyen değişiklikler üzerinde kısaca durulacaktır.

Tevhid-i Tedrisat Yasası: Yabancı ve azınlık okullarındaki başına buyruk ve ülke bütünlüğüne zarar verici çalışmalara son vermek amacıyla, ilk önce Vakıflar Bakanlığı kaldırılarak medreselerin malî bağımsızlığına son verilmiş, daha sonra da “*öğretim birliği*” yasası (1924) çıkarılarak, bütün bilim ve eğitim kurumları

¹ Tezcan, Mahmut. “Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu” **Yaşadıkça Eğitim**, sayı 48, Eylül-Ekim 1996, s.24.

² Kazgan, Gülten. **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, Altın Kitaplar Yay., Ekim 1997, s.9.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır³. Bu da sadece İmam Hatip Liselerinin programlarında kalan Arapça ve Farsça'nın öğretimine son vermek ve batı dillerinin birinin yabancı dil olarak öğretilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca din eğitime son verilen bu yasa ile din eğitimi veren misyoner okulları da kapatılmıştır. Ancak bu tür okulların kapatılması veya yenilerinin açılma izninin olmaması üzerine Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren özel Türk okulları açılmaya başlamıştır.

Atatürk, çocukların eğitimi için halkın desteğini istemiş ve bunun üzerine özel Türk okullarının temelini atılmasını sağlamıştır. İlk olarak da, "Türk çocuklarını, yabancı bir dil öğrenmek için yabancı okullara gitmekten kurtarmak"⁴ amacıyla 31 Ocak 1928 tarihinde *Türk Eğitim Derneği* kurularak, 1928-1934 yılları arasında bugünkü TED koleji ortaya çıkmıştır. Bu kolej 1951 –1952 öğretim yılına kadar takviyeli İngilizce dersleri yaparken, bu yıldan sonra tamamen İngilizce eğitime geçmiştir.

19. yüzyılda halkın konuştuğu dil ve yazı dili birbirinden farklı idi. Yazı dilinde Arapça ve Farsça'nın etkisi oldukça fazla idi. Özellikle yazı dilinde kullanılan Türkçede % 65 oranında söz konusu dillerin etkisi bulunmaktaydı⁵. Dilde sadeleşmeyi ve halkın konuştuğu ve yazdığı dilin bir olmasını isteyen Atatürk'ün de desteğiyle 1932 yılında *Türk Dil Kurumu* örgütlenerek çalışmalarına başlamıştır. Hatta bir batılı dilciden etkilenen Atatürk bu tarihte, "Türkçenin dünya dillerine kaynaklık etmiş olabileceği düşüncesiyle *Güneş Dil Teorisini* ortaya atmıştır⁶.

Türkiye'de eğitim konusundaki arayışlar en yoğun şekilde 1. Dünya Savaşı'ndan sonraki döneme rast gelmektedir. 1933 Üniversite reformuyla birlikte yurt dışından getirilen öğretim üyeleri (profesörler – Dewey, Malche), Türkiye'de geniş çaplı araştırmalar yapmışlar ve zamanın hükümetlerine raporlar sunmuşlardır. Bu raporlara ve profesörlerin görüşlerine paralel olarak bir dizi uygulamalar yapılmıştır. Almanya'da Hitler zulmünden kaçan öğretim üyeleri Türkiye'ye getirilmiş, yabancı dil bilen asistanlar aracılığıyla derslere girmişlerdir. Ancak bu şekilde bu işin yürümeyeceği anlaşıldığından, yabancı dil öğretimine ortaöğretimde ağırlık vermek gereği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde en büyük sorunun, aslında yabancı dil öğretmeni yetiştiren düzgün bir kurumun olmadığıdır.

Bu güne kadar yabancı dil öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlerin geldikleri eğitim kurumları birbirinden çok farklılık göstermektedir. 1982 yılı öncesinde ilgi çeken yabancı dil öğretmeni kaynaklarının bazıları şunlardır⁷:

³ Demircan, Ömer. **Türkiye'de Yabancı Dil**. Remzi Kitabevi, İstanbul: 1988, s. 92.

⁴ Demircan, Ömer. a.g.e., s. 96.

⁵ Demircan, Ömer. a.g.e., s. 95.

⁶ Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. Kültür Koleji Yay. 2, İstanbul: 1993, s.298.

⁷ Demircan, Ömer. a.g.e., s. 106.

1. Üniversitelerin öteki bölümlerinde okuyup, A, B, C kuru yabancı dil öğrenimi görenler,
2. Eğitim Enstitüsü yabancı dil bölümlerini dışardan bitirenler,
3. Eğitim Enstitüsü “yaygın yükseköğretim yaz okulu”nu bitirenler,
4. Eğitim Enstitüsünde (1978-80) “hızlandırılmış” (1 yıl karşılığında 1-2 ay süreli) öğrenim görenler,
5. MEB tarafından zaman zaman açılan “öğretmen muavinliği” sınavını başaranlar.

Yukarıda da görüleceği gibi, yabancı dil öğretmeni olarak çalışmasına izin verilen bireylerin geldikleri okulların yabancı dil öğretmeni yetiştiren kurum olarak sayılmaları mümkün görülmemektedir. Bugün de durum aslında pek farklı değildir. İngilizce öğretmenliği yapan öğretmenlerin içinde sayısı azımsanamayacak kadar, yabancı dil öğretmenliği kökenli olmayan öğretmenler vardır ve bu uygulama halen devam etmektedir.

Tanzimat’la birlikte Türkçenin önü kesilmeye çalışılmış, bunun ilk adımı olarak da misyoner okulları kurulmuştur. Daha sonra ise ülkemizde değişik zamanlarda yasal düzenlemeleri de yaparak, yabancı dille eğitim yapan okullar kurulmuştur. Bu okulların içinde ilköğretimden başlayarak yükseköğretime kadar bir halka mevcuttur. Türkiye’de kurulan ilk tıp Fakültesi olan Mekteb-i Tıbbiye (1839-1870), 1956’dan sonra kurulan ODTÜ, 1957’de Robert Koleji ve daha sonraki adıyla Boğaziçi Üniversitesi, Hacettepe ve Cerrahpaşa gibi bazı tıp fakülteleri, Galatasaray Üniversitesi ve hemen hemen tüm Vakıf Üniversitelerini bu grupta saymak mümkündür⁸.

1956 yılına kadar, bir kısım dersleri yabancı dille öğreten tek lise, *Galatasaray Lisesi* iken, bu yıldan itibaren kolej adıyla (daha sonraki yıllarda da *Anadolu Lisesi* adıyla) ve deneme amacıyla yeni tür okullar açılmaya başlandı⁹. MEB verilerine göre, 2001-2002 öğretim yılında 419 Anadolu Lisesinde 11863, 43 Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde 514 ve 96 Anadolu Öğretmen Lisesinde 2387 olmak üzere, toplam 14764 öğrenci öğrenim görmektedir¹⁰. Bu sayıya bazı özel liseleri ve Fen liselerini de eklemek mümkündür.

1988 – 1989 öğretim yılında, o zamanki adıyla orta okullarda, “*Basamaklı Kur Sistemi*” adıyla, yabancı dil öğretiminde değişiklik yapılmıştır. Bu sisteme göre, orta okul 1. sınıfta yabancı dil dersleri zorunlu, daha sonraki sınıflarda ve lisede isteğe bağlı olacak ve bu dersten alınan not sınıf geçmeyi etkilemeyecekti. Bu sistem bir yıl uygulandıktan sonra yabancı dil tekrar zorunlu dersler arasına girmiştir¹¹.

⁸ Sarıhan, Z. “Yabancı Dille Eğitime Hayır”, **Öğretmen Dünyası Özel Eki**, Haziran 2001, Tekışık Yay. s.2

⁹ Demirel, Özcan. **Yabancı Dil Öğretimi**. Usem Yay. 6, 3. baskı, Ankara: 1993, s. 11.

¹⁰ MEB. **2002 Yılı Başında Milli Eğitim**. MEB Yay. Ankara 2001, s.138.

¹¹ Akyüz, Yahya. a.g.e., s. 307.

14.10.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Kanunu, eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ve yabancı dille eğitimi düzenlemektedir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklı olmak üzere, resmi ve özel her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak yabancı dillerin ve yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar şunlardır¹²:

- a. Türk vatandaşların ana dilleri, Türkçe'den başka hiçbir dille okutulamaz ve öğretilemez.
- b. İlköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında, Atatürkçü düşünce Atatürk ilke ve inkılaplarını konu olarak alan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ve Türk Kültürüyle ilgili diğer dersler; yabancı dille okutulamaz ve öğretilemez-Öğrencilere, eğitim ve öğretimleri süresince bu derslerle ilgili araştırma görevleri ve ödevler, Türkçeden başka hiçbir dille yaptırılamaz.
- c. Türkiye'de eğitimi ve öğretimi yapılacak yabancı diller, Milli Güvenlik Kurulunun görüşü alınarak , Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir.
- d. İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretim yapılacak dersler ile okullar Milli Eğitim Bakanlığınca; yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretimi yapılacak dersler ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapacak yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulunca belirlenir.
- e. Yabancı dilde okutulacak derslerin eğitim ve öğretim programlarının tabi olacağı esaslar; ilköğretim ve yaygın eğitim kurumları için Milli Eğitim Bakanlığınca, yükseköğretim kurumları için Yükseköğretim Kurulunca tespit edilir.
- f. Yabancı dil eğitim ve öğretimiyle ilgili uygulamaların Türk Milli eğitiminin amaçlarına, temel ve ana ilkelerine ve bu Kanundaki esaslara uygunluğu; ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığınca; yükseköğretim kurumlarında Yükseköğretim Kurulunca denetlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 26 Haziran 2001 tarihinde kabul edilen ve 3 Temmuz 2001 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" Vakıf yükseköğretim kurumlarının devlet yardımından yararlanabilme şartlarına yeni düzenlemeler getirdi. Kanunla, Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 18. maddesi değiştirilerek, vakıf üniversitelerinin Hazine yardımından yararlan-

¹² Resmi Gazete. "Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Kanunu, 19.10.1983 / 18196:24.

nabilmeleri için gerekli olan şartlar ve bu şartlar çerçevesinde hangi oranda yardım alabilecekleri belirlendi.

Yeni düzenlemeyle Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 18. maddesinin (e) fıkrası, "Üniversitelerarası Kurul'ca görevlendirilen komisyonca yapılacak değerlendirme sonucunda; bir önceki yılsonu itibarıyla tespit edilen tanınmış bilimsel dergilerde, üniversiteden en az bir eğitim-öğretim yılı sözleşmeli tam gün statüsünde çalışan (kısmi statüde görevli, ek ders veya diğer üniversitelerden görevlendirme suretiyle çalışanlar hariç) öğretim üyesi başına düşen yayın sayısı bakımından, bu esasa göre sıralanan tüm Devlet üniversitelerinin ilk yarısına girecek durumda olması" olarak değiştirildi. Kanunda ayrıca (e) fıkrasında belirtilen bu şartın yerine getirilmesi halinde, Hazine yardımının yüzde 20 oranında sınırlandırıldı. Yabancı dilde yayın yapılması ise bir kez daha teşvik edildi.

Üniversitelerarası Kurul'un yayınladığı "Üniversitelerde Ders Aracı Olarak Yardımcı Ders Kitapları Dışındaki Yayınlarla İlgili Yönetmelik" ise Türkçe'yi üniversite bültenlerinde geçerli dil olmaktan çıkardı. Yönetmeliğin, üniversite bülteninde basılacak yazılar hakkındaki 7. maddesinde Türkçe yayın yapılmayacağı "Bültenin dili İngilizce'dir, fakat Almanca ve Fransızca yazılar da yayınlanabilir" ifadesiyle belirtildi¹³.

MEB Talim Terbiye Kurulu'nun Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 30 Mart 2000 tarih ve 32 sayılı yönergesi ile "okul öncesi eğitim kurumları ile ilköğretim okullarının 1, 2, 3 ve 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin fen dersleri ve laboratuvar çalışmalarının yabancı dil destekli" yapılması önerilmektedir¹⁴.

Son yıllardaki mevcut uygulamalar ve Türkiye'de yabancı dili etkin bir şekilde öğretememenin getirdiği olumsuzluklar, "Yabancı Dille Öğretim" ve "Türkçe Bilim Dili Değildir" tartışmasını da beraberinde getirmiştir.

Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim Tartışması

Birçok bilim adamı tarafından yıllardır dile getirilen "Yabancı Dille Öğretim" konusu ülkemizde maalesef henüz yeterince anlaşılan ve ciddiye alınan bir konu değildir. Türkiye'de yabancı dille öğretim arzusunun sebebini, yabancı dilin öğretilmemesine dayandırmak isabetli ancak eksik bir tanımlama olur. Çünkü özellikle batılı ülkeler yabancı dille öğretim yapan bazı misyoner okullarının varlığını Türkiye'ye uluslar arası antlaşmalarla tescil ettirme gayretini gütmüşler ve de bunu başarmışlardır. Dünyanın hiçbir gelişmiş ülkesinde çağı yakalamak, teknoloji üretmek, bilimsel alanda ilerlemeler sağlamak amacıyla yabancı dille öğretim bir yol olarak seçilmezken, Türkiye'de bu dayatma (ülkemizdeki işbirlikçilerinin de katkısıyla) sanki özellikle uygulatılmak istenmektedir.

¹³ Kılınç, Ahmet. "YÖK Bilimde Türkçe'ye Karşı mı?", **Yeni Avrasya**, Temmuz 2001.

¹⁴ Karabulut, Ömer. "Yabancı Dille Eğitim Yıkımdır", www.dilimiz.com.tr/makaleler

Yabancı dille öğretimi savunanların bilimsel gerekçelerini şöyle sıralamak mümkündür¹⁵:

1. Yabancı dil bilgisi turizmi geliştirir.
2. Yabancı dil bilgisi kalkınmayı hızlandırır.
3. Türkçe, bilim dili değildir.
4. Batı dilleri, özellikle İngilizce, uluslar arası bir dil haline gelmiştir.

Bu nedenlerle yabancı dil bilmek gerekir. O da ancak yabancı dille öğretim yapılan bir okulda öğretilir. Yukarıdaki nedenlere dayandırılarak yabancı dille eğitimi savunanlara en iyi cevabı, Tavşanoğlu'nun, O. Sinanoğlu ile yaptığı söyleşideki sadece bir cümlede bulmak mümkündür: Yabancı dil öğrenmenin yolu bu idiye, aklı başında her ülke yabancı dili böyle öğrenirdi¹⁶. Ancak burada unutulmaması gereken bir gerçek, ülkede hiç kimsenin yabancı dil öğretmenin gereğini yadsımadığıdır. 21. yüzyılda en az bir yabancı dil bilmenin önemi tartışılmayacak kadar büyüktür. Çağın bilim insanının bazı özelliklerle donanık olarak yetişmiş olması için en az bir yabancı dili (ki bu da artık yetmemektedir) ve bilgisayarını bir meslek olarak değil, edineceği her hangi bir mesleğin gereği olarak bilmesi gerekir. Bilgisayar çağı insanı;

1. Çağa uygun eğitim görmüş olmak,
2. Geçerli bir mesleğe sahip olmak,
3. Sorunların çözümünü araştırmada arayan bir karakter geliştirmek,
4. Toplumsal ilişkilerde gerekli entelektüel ve duygusal derinliğe ulaşmış olmak,
5. Anadili dışında geçerli bir yabancı dili iyi bilmek¹⁷

için çaba sarf etmek zorundadır. Çünkü çağın gerektirdiği toplum tipi “*Bilgi Toplumu*”dur. Böyle bir toplumu yaratmada en büyük görev üniversitelere düşmektedir. Konunun üniversitelerde çeşitli ortamlarda tartışılmak zorunluluğu vardır. Görüntüde yabancı dille öğretim yapan eğitim kurumları bu görevi diğer devlet üniversitelerine göre daha iyi yapmaktadır. Bu görüş kısmen doğru sayılabilir. Ancak bunun altında yatan sebep, bu kurumlarda öğretimin yabancı dille yapılmasından değil, bu kurumlara alınan öğrencilerin seçkin kişilerden meydana gelmesi, bu kurumların idari-örgütsel yapısı, eğitim-öğretim hizmetleri ve sosyal hizmetler açısından olanaklarından kaynaklanmaktadır. Bu kurumların gerek devlet ve gerekse bazı kuruluşlar tarafından desteklenmesi maddi olanaklarını arttırmaktadır, dolayısıyla da hizmetlerini diğer üniversitelere göre daha iyi sunmaktadır.

Bilime katkı sağlamak bilimsel yayın üretmekle eşdeğer görülecek olursa, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezinin (ULAKBİM'in), Science Citation Index (SCI-Bilimsel Atıf İndeksi) veri tabanını kullanarak hazırladığı sıralamaya göre

¹⁵ Sarıhan, Z. a.g.m. s.4

¹⁶ Tavşanoğlu, L. “Yabancı Dille Eğitim Olmaz” **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Ocak 1999

¹⁷ Doğan, İsmail. **Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar**, Sistem Yay. İstanbul 1996. s. 100.

2001 yılında Türkiye'de en fazla yayın yapan üniversite 913 yayın ile Hacettepe Üniversitesi. Ancak üniversitedeki yayın sayıları ve öğretim üyesi sayısı göz önünde bulundurulduğunda ilk beş sıradaki üniversite,

1. Sabancı Üniversitesi
2. Hacettepe Üniversitesi
3. Ortadoğu Teknik Üniversitesi
4. Başkent Üniversitesi
5. Boğaziçi Üniversitesi

şeklinde¹⁸. Ancak hiçbir fakültesinde yabancı dille öğretim yapılmayan İstanbul Teknik Üniversitesi 7, Gaziantep Üniversitesi 10 ve Erciyes Üniversitesi 12. sırada yer almaktadır. Bu üniversitelere gerekli maddi yardım sağlansa, nitelikli öğrenci ve nitelikli öğretim üyeleri bu üniversitelere gelse, yukarıdaki sıralamanın aynı kalacağı şüphelidir. Yine aynı çalışmada Fransızca öğretim yapılan Galatasaray Üniversitesinin ülkedeki 71 üniversiteden 59. sırada bulunduğu dikkat çekmektedir. O halde yapılması gereken öncelikle ikinci bir dilin en etkili ve kolay biçimde nasıl öğretilceğinin bilimsel olarak araştırılması ve anadille eğitim yapan kurumlara destek verilmesidir.

Korkmaz'ın, Köksay'ın "Yabancı Dille Öğretim" adlı kitabından naklettiğine göre¹⁹ ;

- Türkiye'deki 72 üniversiteden 28'inin hepsinde veya bazı programlarında kısmen veya bütünüyle yabancı dille öğretim yapıldığını,
- Bu öğretim kurumlarının 14'ünün devlet, öteki 14'ünün de vakıf üniversiteleri olduğunu,
- Devlet üniversitelerinde 245, vakıf üniversitelerinde 150 programda yabancı dille öğretim yapıldığını,
- Yabancı dille öğretim yapan programlardaki öğrenci sayısının 2000 yılı itibarıyla 147.330, öğrenci kontenjanının % 15'ini oluşturmaktadır.

Yabancı dille eğitim, yükseköğretimden başlayarak ortaöğretime, ilköğretime ve hatta anaokullarına kadar yaygınlaştırılmaktadır. 26 Haziran 2001 tarihinde kabul edilen ve 3 Temmuz 2001 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" ile özetle, Türkçe Dergi çıkarma, makale yayınlama, bilim yapma neredeyse yasaklanır hale gelmiştir.

Karar bu uygulamaların, bilimsel veriler ortada olmasına rağmen ısrarla uygulandığına değinmiştir: 'Anadolu Liselerinde Uygulanan Yabancı Dille Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi' başlıklı araştırma, çarpıcı gerçeği çok yalın

¹⁸ YÖK. "Türkiye'nin Bilime Katkısı", www.yok.gov.tr

¹⁹ Korkmaz, Z. "Yabancı Dille Öğretim" **Öğretmen Dünyası**, Ağustos 2001, sayı 260, s.17

biçimde ortaya koymaktadır. Araştırmaya göre "Anadolu Lisesi öğrencilerinin yüzde 82.4'ü fen grubu derslerini İngilizce yerine Türkçe okumayı tercih etmektedir. Yine, öğrencilerin yüzde 83.9'u İngilizce öğretimde konuların iyi öğrenilmediğini, yüzde 81.91'i de yabancı dille öğretimin öğrencileri ezberciliğe yönelttiğini" söylemektedir²⁰. Aynı şekilde ODTÜ'de yapılan bir araştırma da benzer sonuçlar vermiştir²¹. Eğitimde özelleştirme de yabancı dille eğitim dayatması içinde geliştiriliyor. Özel Okullar Birliği'nin öğrenciler arasında yaptığı bir araştırma, öğrencilerin tamamına yakınının bu okulları yabancı dil öğrenmek için tercih ettiğini ortaya koymuştur. Yine Anadolu Liselerinde yapılan bir araştırmada, Fen Bilimleri derslerini okutan öğretmenlerin nitelikleri bakımından yeterli olmadığı, bu derslerin İngilizce okutulması uygulamasının üniversite sınavında öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği, dersin İngilizce yapılmasından dolayı amaçlarına ulaşamadığı ve dersleri İngilizce yapmak yerine yeterli bir İngilizce öğretimi uygulamasının daha yararlı olacağı sonucu ortaya çıkmıştır²².

Öyleyse yabancı dil öğrenmek bir amaç değil araçtır. Yabancı dil öğretimi ve yabancı dille öğretimin özellikle birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Birincisi siyasal tercih, ikincisi eğitimin alanına girer. Şu anda sadece sömürge ülkelerin bazılarında görülen bir uygulamadır birinci tercih. İlhan, Albertini'den egemen güçlerin yabancı dille öğretimi ne amaçla dayattığını şu şekilde aktarmaktadır: "... ekonomik ve politik egemenliğin ötesinde, sömürgecilik, Üçüncü Dünya halkının kişiliğini derinliğine hedef alan, geniş bir beyin yıkama kalkışımı olmaktadır. Sömürgeleşmiş ülke, sömürgeciyi taklit etmesine inandırılmak istenmektedir. Sömürge halkının sanatı, felsefesi ve dini inkâr edilmekte, giderek bu halkın kişiliği yok edilmektedir..."²³. Gelişmiş ülkelerde durum Türkiye'dekinden çok farklıdır. "Ekonomik ve Parasal Birlik" hedefi olan Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde bu hedefe adım adım varılırken, yine söz konusu ülkeler anadillerini korumak için yasa üstüne yasa çıkartmaktadırlar. Fransa ve Hollanda bunun en çarpıcı örneğidir. Gelişmiş ülke liderlerinin bile (George Bush, Margaret Thatcher, Helmut Kohl ve hatta Mitterand) yabancı dil bilmemeleri²⁴ bu konuya ne kadar önem verdiklerini (!) göstermektedir.

Yabancı dil öğrenmek yukarıda sözü edilen insan tipini yetiştirmek için bir araç olmalıdır. Aksi takdirde, ülkede dilini konuşamayan, onu geliştiremeyen, onun güzelliklerini fark edemeyen, aslında öğrendikleri dilde de sanat üretemeyen, ruh-

²⁰ Karabulut, Ömer. "Yabancı Dille Eğitim Yıkımdır", www.dilimiz.com.tr/makaleler

²¹ Kavcar, C. "Yabancı Dille Eğitim Çıkmazı" **Cumhuriyet Gazetesi**, 30.09.1999

²² Mirici, Hakkı ve diğerleri. "Anadolu Liselerinde Yabancı Dille Yapılan Öğretim ile İlgili Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Denetçilerin Görüşleri", **Eğitim ve Bilim**, C. 25, S. 118, Ekim 2000., s. 24.

²³ Kilimci, Ayşe. **Anadilinde Çocuk Olmak**. "Biz Sömürge miyiz be? - İlhan, Atilla", Papirüs Yay. İstanbul 1998. s. 90.

²⁴ Şahin, Haluk. "Yabancı Dil Kompleksi" **Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirüs Yay. İstanbul 1998, s. 105.

suz bir toplum yetişecektir. Apaydın (1996), yabancı dille öğretim yapıldığı takdirde, “biri Galatasaray Üniversitesinde Fransızca eğitim almış, biri Boğaziçi Üniversitesinde İngilizce eğitimi almış iki Türk mühendis beraber çalıştıkları zaman hangi dilde anlaşacaklar?”²⁵ şeklinde yönelttiği soruyla, yetişecek kuşağın nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye’de özel üniversitelerden önce de yabancı dilde eğitim yapan üniversitelerin olanakları daha geniş olmuştur. “Eğitimde fırsat eşitliği” gibi en temel insan haklarından birinin bu ülkede artık tümüyle gerçek dışı bir “soyut hak” halini almasına neden olan etmenlerden biri de, özel okul ve özel üniversitelerin bu kadar kolayca çoğalması ve desteklenmesi, ki bu konunun bilim adamları tarafından özellikle düşünülmesi gereken bir durum olduğu açıktır.

İnsan zihninin eğitilmesi ancak kişinin öğrenmek istediği konu hakkında soru sorması, yorumlaması, öğrenmiş olduğu temel bilgi parçacıklarını birleştirip bütün haline getirmeye çalışması ile mümkün olduğu düşünüldüğünde ana dille eğitim yapmanın önemi ortaya çıkar. İnsan en iyi kendi dilinde düşünür, anlar ve çıkarımlar yapabilir. Ve dahası eğitilmiş bir insanın kültürü aklındaki ansiklopedik bilgi yığınının büyüklüğü ile değil; bilgilerini, düşünce ve fikir üretmede kullanabilme yetkinliği ile belli olur. Aksini düşünerek yapılan yabancı dil eğitimi öğrencinin derslere kendinden bir şeyler katmasını minimum düzeye indirmekle ve eğitimi verilen bilgilerin zihinde depolanması konumuna indirgemekle öğrenciyi eğitim sürecinin edilgen bir nesnesi haline getirmektedir²⁶.

Yabancı dille öğretim yapılan sınıflarda öğrenci ister istemez edilgen duruma düşmektedir, yani öğretim tek taraflı yapılan ezberci bir yola girmektedir. Zühal Akunal Okan’ın ODTÜ’de yaptığı araştırma da bu görüşü desteklemektedir. Araştırmada “öğrencilerin tartışmalara katılma ya da düşüncelerini sözlü olarak ifade etme becerilerinden yoksun oldukları ortaya çıkmıştır”²⁷. Aynı şekilde Tevrüz’ün Marmara Üniversitesi’nde yaptığı bir araştırma da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Araştırmanın sonunda, İngilizce olarak yapılan derslerde öğrenci anlatılanları pasif bir tutum içinde dinlemekle yetinirken, aynı şeyler bir de Türkçe olarak tekrarlandığında öğrencilerde büyük bir canlanma olduğu ve kavramanın açık bir şekilde arttığı ortaya çıkmıştır²⁸. Kaldı ki, yabancı dille öğretim yapan kurumlardaki öğrencilerin, öğrenim gördükleri dilde ne düzeyde iletişim sağlayabildikleri de şüphelidir. Bu kurumlarda, Fizik İngilizce’sinden, Mühendislik İngilizce’sinden, vs. bahsetmek mümkündür ama, iletişim dilinden, sanat dilinden, düşünce dilinden bahsetmek gerçekten araştırılması gereken bir konudur.

²⁵ Kavcar, C. a.g.m. s.2.

²⁶ www.emo.org.tr/merkez/emogenc/subat2001/yabanci_dil.html

²⁷ www.emo.org.tr/merkez/emogenc/subat2001/yabanci_dil.html

²⁸ Kilimci, Ayşe (Aktaran). **Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirus Yay. İstanbul 1998, s. 87.

Yabancı dille öğretimi savunan aydınlara (!) karşılık, çok sayıda bilim adamı yabancı dille öğretimin sakıncalarını dile getirmektedir. Hasol (1999), bu sakıncaları şöyle sıralamaktadır:

- Yabancı dil egemenliği artacak, dünyada en çok konuşulan dillerden birisi olan Türkçe yozlaşacak, zayıflayacaktır.
- Yabancı dille öğretim yapanların da, o öğretimi izleyenlerin de, dilleri bir bilim dalında tam yetişmeyi gerçekleştirecek düzeyde olmadığı için, yetişme yarım yamalak olacaktır. Öğrenme yavaş olacak, yetersiz kalacaktır.
- Dili tam bilmeyenler soru soramayacak, tartışamayacak, mesleklerinde yeterince yetişmiş olamayacaklardır. Düşünme en iyi biçimde anadille olur. Bilimle uğraşacaklar, önce anadillerini çok iyi bilmek zorundadır.
- Türk öğrencilerine, Türk öğretim üyelerinin yabancı dille ders vermesi yalnızca öğretimi zorlaştırıcı değil, gülünçtür de. Türk'ün Türk'e yaptığı işkencedir²⁹.

Yabancı dile olan bu özenti ortaya Sinanoğlu'nun deyimiyle "Anglomanlıca" bir dil ortaya çıkardı. Ülkenin her yanında, gerek resmi kurumlar da ve gerekse özel sektörde bu karmaşık dil halktan koparak kendini göstermeye başladı. Türkçe'si dururken bu kelimelerin neden kullanıldığı gerçekten düşündürücüdür. Bu kelimeleri Sinanoğlu'nun derlediği birkaç örnekle vermek yararlı olacaktır³⁰:

Vekiller heyeti	bakanlar kurulu	kabine
Mebus	millet vekili	parlamentar
Matbuat	basın – yayın	medya
Usûl	yöntem	metod
Asgari	en az	minimum
Faaliyet	etkinlik	aktivite

Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Bunların yanı sıra dilin yanlış kullanımları da azımsanamayacak kadar çoktur. Hem de bu yanlışları ülkenin en tepelerindekiler yapmaktadır. Hepçilingirler (2001), dilimizde yapılan bu yanlışları derlediği kitabında çarpıcı örnekler vermektedir³¹:

"Türkiye büyümesini müspete çevirmek zorundadır" (Süleyman Demirel, 18.1.1995).

"Gerekli şartların oluşması halinde ara seçimlerin yapılması gerekir" (Murat Karayalçın, 18.9.1994).

²⁹ Hasol, Doğan. "Öğretimde Türkçeden Kaçış", **Cumhuriyet Gazetesi**, 6 Aralık 1999.

³⁰ Sinanoğlu, Oktay. **Bye-Bye Türkçe**. Otopsi Yay. 3. basım. 2002., s. 38.

³¹ Hepçilingirler, Feyza. **Türkçe Off**, Remzi Kitabevi, 15. basım, İstanbul 2001., s. 13-17.

“Türk toplumu siyasete olan inancını kaybettiği inancında değilim” (Işın Çelebi).

“Hanımdan muhtarlarımız var” (Necmettin Erbakan).

“Annemizin, babamızın yatır olduğu bir mezarlıkta ...” (R. Tayyip Erdoğan)

“Vapurdan atlayan genç kız yalnızca atv’de” (ATV haber programı)

“Türkiye’nin Alevi-Sunni gibi bir sorunu olduğunu sanmıyoruz. Ama var olan bu sorun var ise bu gece Siyaset Meydanı’nda çözümleneceğimizi sanıyoruz” (Ali Kırca).

Yukarıda bahsedilen dil yanlışlarına ve kirlenmelere, bu yanlışları yapan kişileri yetiştiren öğretmenler de eklenince, problemin boyutu daha da önem kazanmaktadır. Bir öğretmenin öğrenci velisine gönderdiği bu uyarı notunu, bir köşe yazarı yorumsuz olarak aktarmaktadır:

“Tülin Hanım.

Mert’in yanında bugüne kadar hiçbir gün mendil vermediniz.

Ayrıca sürekli olarak burnu akan bir çocuk.

artık tahammülüm kalmadı. yüzüne bakamıyorum. Midem bulanıyor. Bu ne ihmalkarlık”

Bu not çok çeşitli yönlerden ele alınabilir ancak burada bir öğretmenin sadece dilbilgisi açısından yaptığı yanlışlara bakmak konunun anlaşılması için yeterli değildir.

Görüldüğü gibi, yabancı dil öğretimi öncelikle iyi bir anadili eğitimini gerektirmektedir. Zira, başka bir ülkenin dilini eğitim dili olarak kullanmanın, ne kuramsal ne de deneysel bir geçerliliği vardır. Anadilini iyi bir şekilde öğrenmeyen yabancı bir dili istenilen düzeyde öğrenmesi mümkün değildir. Bunun aksini ortaya çıkaran hiçbir bilimsel araştırma yoktur.

İngilizce’nin öğretim dili olarak kullanılmasını savunanların ileri sürdükleri bir sav da Türkçenin bilim dili olmadığıdır. Bu sav ülkede çok sayıda “aydın” tarafından ileri sürülmektedir. Değişik dallardaki bilim adamlarından yükseköğretim kurumundaki en önde gelen kişilere kadar bir çok kişi tarafından zaman zaman bu iddia gündeme getirilmektedir. Özellikle, anadili edinim sürecindeki çocukların kavram gelişimi aşamasında kendi anadilleriyle üretici-yaratıcı düşünceye ulaşmaları gerekliliği, bilimsel bir gerçektir. Çocukların, edindikleri kavramları içselleştirmeleri, çağrışımlar yoluyla onu daha önce edindikleri kavramlarla ilişkilendirerek beyinlerindeki kavram örüntüsünü sağlamlaştırılmaları, ilerde, düşünce üretmelerini ve bilimsel düşünceye ulaşmalarında tek ve en gerçekçi yoldur. İnsan,

anadilinde içselleştirdiği kavramları her zaman, yetkin olduğu bir başka dizgede, yani bir başka dilde “dile getirebilir”³².

Bilimsel anlayışın, bilim eğitiminin, ona bağlı olarak bilim üretiminin ve bilim etiğinin var olduğu her toplumun dili, bilim dilidir. Bilim ve teknoloji o toplumda üretilmemiş olsa bile, evrensel bilim kavramlarının dildeki karşılıkları o toplumun dil dizgesinin işleyişine dayanarak türetilebilir³³. Kaldı ki, dilin canlı bir organizma olduğu, ancak içinde yaşadığı toplumla birlikte gelişebileceği, kullanıldığı sürece yaşayabileceği bir çok bilim adamı tarafından dile getirilmiştir. Vandewalle bir yazısında, Türkçenin birkaç istisnasıyla birlikte çok homojen bir dil görüntüsü olduğunu ve yaklaşık 120 Milyon insanın konuştuğu ve Fransa’dan Çin’e kadar uzanan Türkçenin kurallarının matematik kuralları gibi olduğunu vurgulamaktadır. Satranç oyunu gibi, kurallarını öğrenmek çok basit olmasına karşılık, ustalaşmak zamana ve deneyime bağlıdır³⁴.

Buna karşılık yine, Türkçenin ses yapısı, söz dizimi, türetme kuralları, vs gibi dilbilgisel özellikleri tamamen matematiksel özellik gösteren, dolayısıyla gelişmeye açık bir dil olduğu yerli yabancı bir çok araştırmacı tarafından söylenmiştir. Türkçenin en büyük özellikleri arasında, yazıldığı gibi okunması, çıkarılması zor seslerin olmaması ve en modern bir alfabe yapısına sahip olması vardır. Sondan eklemeli bir dil olmasından da kelime türetimi oldukça kolaydır. Örneğin, “Göz” kelimesini bilen bir kişinin, “Gözlük”, “Gözlükçü”, “Gözlükçülük” gibi kelimeleri öğrenmesi çok kolaydır, çünkü sadece eklerin ne anlam kattıklarını bilmesi yeterlidir. Bu özelliği ne İngilizce, ne Almanca ve ne de Fransızca’da bulmak olasıdır. Türkçeyi bu haliyle bilim dili olmaktan uzaklaştıran düşünce, yabancı dille öğretim yapma düşüncesidir. Sanat üretilmeyen, bilim yapılmayan ve hatta çoğu yerlerde kullanılmasına izin verilmeyen bir dilin bilim dili olması elbette beklenilemez.

Bir dilin gücünü o dildeki kelime sayısına bağlayan görüşler de dilbilimsel olarak kabul edilmeyen bir savdır. Çünkü, dilde var olan kelimeler kullanılmamış, kaybolmaya terk edilmiş olabilir veya öyle bir dili konuşan insanlar çıkabilir ki, bu insanlar kendi anadillerinin dışında başka bir dili eğitim dili olarak isteyebilirler ve böylece söz konusu dilde bir gelişme olmaz ve yeni kelimeler üretilmez. Bu durumu Türkçede görmek mümkündür:

XI. yüzyılda yazılmış olan Divan ü Lugati’t-Türk’te yer alan kelimelerin sayısı 8624’tür. Oysa aynı dönemde hazırlanmış bir Lâtince-İngilizce sözlükte yer alan kelime sayısı 3000’dir. Türkçedeki kelime sayısı, bu dönemde, İngilizcedeki sayının yaklaşık üç katı kadardır. Türkçe bu asrın başında 100 bin kelimelik dev bir dil iken şimdi 20 binlere kadar düşmüştür. Oysa bu asrın başında 80 bin civarında

³² Ergenç, İclal. “Bilim Dili ve Anadili” **Türk Dili** Temmuz- Ağustos 1983, s.195.

³³ Ergenç, İclal. a.g.m. s. 196.

³⁴ Vandewalle, J. “Türkisch, eine ganz originelle Sprache” **Dil Öğretimi Dergisi** Mayıs 1991, sayı 2, s.73

olan İngilizce şimdilerde 400 binin üzerinde bir kelime hazinesine sahiptir³⁵. Görüldüğü gibi, dilin gelişmesi ancak ve ancak konuşulduğu toplumda sahiplenilmesi ile olanaklıdır.

Bir dilin bilim dili olma niteliğini taşıması öncelikle bir kültür dili olma özelliğini taşımasına bağlıdır. Bir dilin kültür dili niteliğine ulaşabilmesi de o dili konuşan ulusun tarih boyunca biriktirdiği kültür değerlerinin dile aktarılmasına, dolayısıyla dilin eskiliğine, yapı ve işleyişindeki olanaklara ve tarihî gelişme şartlarının doğurduğu sonuçlara bağlıdır³⁶. Eldeki tüm veriler öncelikle anadilinin öğrenilmesi ve çağın gereklerine göre de yabancı dilin öğrenilmesini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de Anadili Öğretimi

Dil bir toplumun aynasıdır ve kullanıldığı toplumun düzeyini, gelişmişliğini ve düşünce yapısını gösterir. Humboldt’a göre, dil bir ulusun kültür düzeyini gösteren en iyi bir araçtır. Ancak kendi diline dayanan, kendi dilinde ilerlemeler yapan bir ulus gerçek bir kültürün de yaratıcısı olabilir... Dilin başsız ve sonsuz bir derinliği vardır. Dil, insan soyunun bütün varlığıyla birlikte gider. İnsan, dilde, içinde yaşadığı zamanın duygusuna bağlı olduğu halde uzak geçmiş de açık ve canlı olarak duyar ve sezer. Dil, bu iki duyguyu birleştiren bir şeydir³⁷.

Milleti millet yapan ve o milletin bireylerini birbirine bağlayan temel unsurların en başında gelen anadili, kullanıldığı toplumdaki bireylere ortak bir “evreni anlama ve anlatma yolu” kazandıran, insanın zihninde evreni biçimlendiren bir düşünce dizgesi olarak karşımıza çıkar³⁸. Kültürün kazanıldığı eğitim sürecinde başvurulan en önemli belki de tek araç dildir, anadilidir. Sadece bir iletişim aracı tanımlaması içine sığdırılmayacak anadili eğitiminin başlıca amacı, bireyin içinde yaşadığı ailenin, toplumun dilini anlamak ve onu geliştirmektir. Geliştirme evrelerini şu şekilde sıralamak olasıdır³⁹:

1. Okumayı – yazmayı öğretmek,
2. Okuduğunu, dinlediğini doğru anlayabilecek bir zihin düzeyine getirmek,
3. Kendi düşüncelerini sözle, yazıyla doğru anlatma yeteneğini kazandırmak,
4. Dilinin kurallarını öğretmek,

³⁵ Üstüner Ahad. “Türkçenin Anlatım Gücü”. www.dilimiz.gen.tr

³⁶ Korkmaz, Zeynep. “Bilim Dili ve Türkçe”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 595. Temmuz 2000, s. 11.

³⁷ Akarsu, Bedia. **Dil-Kültür Bağlantısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984, s. 7-21.

³⁸ Kilimci, Ayşe. a.g.e. “Anadili – Doğan Aksan” s. 226.

³⁹ Göğüş, Beşir. “Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış” **Türkçe Öğretimi ve Sorunları**, TED Yay. 11, Ankara 1993., s. 5.

5. Edebiyat eserlerini okumaya, bunlardan zevk almaya, bu eserler yoluyla, insanı, sorunlarını, doğayı tanıyıp sevmeye alıştırmak...

Gerek sivil yaşamda gerekse okul yaşamında dili iyi kullanmak, inceliklerini bilmek ve düşünceleri düzgün bir şekilde ifade etmek hem okul başarısını hem de yaşamdaki başarıyı beraberinde getirmektedir. Ancak ne var ki, “1986 ÖSYM Birinci Basamak Sınavlarında 40 bine yakın öğrencinin sıfır düzeyinde puan almış olması⁴⁰” Türkiye’de anadili eğitiminin ne düzeyde yapıldığının açık bir göstergesidir. Anadilini iyi öğrenememiş bir kişinin yabancı dil öğrenmesini beklemek de hayalcilikten öte gitmez. Anadilinde yapılan yanlışlar, duyguları gerek yazı dilinde gerekse konuşma dilinde ifade edememek, bir öykü yazmak gibi sanatsal bir etkinlik değildir. Dilin sınırlarının dünyanın sınırlarını aştığı çağımızda, anadilini eksik öğrenen veya öğrenemeyen birey de eksik yetişiyor demektir. Anadilinde eksik olan bireylerin de bilim, sanat üretmesi olanaklı görülmemektedir. Uzun yıllardan beri Türk insanının dünya bilimine göze batan bir katkısının olmaması da bunun en tipik örneğidir.

Ülkemizde anadili öğretimi çok eskilere dayanmamaktadır. Osmanlı eğitim kurumlarında “anadili” diye bir kavram yoktur. Ancak III. Selim’le birlikte açılan eğitim kurumlarında bu kavramın eksikliği hissedilmeye başlanmış ve bu alanda çalışmalara başlanmıştır. Ancak bilimsel alanda çalışmalar; “ortaokullar ve liseler için Türkçe kitapları hazırlama, bu kitaplarda seçilen metinlerde humanist ve yararlı ölçülerin kullanılması⁴¹” Cumhuriyetle birlikte başlamıştır. Ancak günümüze kadar anadili öğretiminin gerektirdiği etkinliklere, yatırımlara, anadili öğretmeni yetiştirmeye gereken önem verilmemiştir. Eğitim politikalarında sürekli değişimler olmuştur.

Anadili öğretimi, tüm diğer derslerde olduğu gibi, amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme aşamalarından meydana gelmektedir. Her bir aşama etkili ve verimli bir araştırmayı gerektirmektedir. Türkiye, çeşitli mozaikleri içinde barındıran bir ulus devlettir. Belirlenen amaçlar ve öğretim içerikleri ülkenin her yöresine uyacak ölçütlere sahip olması gerekir. Anadili öğretiminin amaçları ve bu amaçları ve bu amaçları gerçekleştirecek okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi öğretim etkinlikleri nasıl anadilin iletişimsel işlevine göre belirlenmişse, bu dersin öğretiminde göz önünde tutulacak temel ilkeler saptanmıştır. Bu ilkeleri Özdemir şöyle toplamıştır⁴²:

---

⁴⁰ Kavcar, Cahit. **Edebiyat ve Eğitim**, A.Ü. EBF Yay. 171, 2. basım. Ankara 1994., s. 152.

⁴¹ Özdemir, Emin. “Anadili Öğretimi” **Türk Dili**, S. 379-380, Temmuz-Ağustos 1983., s. 24.

⁴² Özdemir, Emin. a.g.m. s. 27.

- Anadili öğretiminde çocuğun dilsel evreni çıkış noktası olacaktır. Çocuğun dilsel evreniyse çevresiyle, ilgi ve gereksinimleriyle sınırlıdır. Eğitimin değişik aşamalarında bu sınır aşamalı bir biçimde geliştirilecektir.
- Anadili etkinlikleri belli bir ilişki ağı içinde bir bütün oluşturur: konuşma dinlemeyi, dinleme anlamayı, anlama söze veya yazıya dönüştürmeyi gerektirir. Etkinlikler arasındaki ilişki ağı, derslerin akışını ve değişkenliğini oluşturmaktadır.
- Anadili dersi bir bilgi dersi değil, bir beceri ve alışkanlık dersidir. Alışkanlığın oluşması, becerilerin kazanılması ise yapmayı ve uygulamayı gerektirir.
- Anadili dersi, bir alışkanlık ve beceri dersi olduğu kadar insan kişiliğini kurma, geliştirme dersidir. Bu derste incelenecek metinler, bunlar üzerinde yaptırılacak çalışmalar, kişiliğin oluşumunda önemli bir yeri olan ulusal bilinci ve coşkuyu kazanma, olayları neden sonuç ilişkisi içinde ele alarak yargılama gücünü geliştirme, güzel metinler aracılığıyla, dil beğenisini yerleştirme, yazma ve okuma etkinliğiyle imgelem gücünü besleme, güzel ve etkili anlatma amacına yönelik olmalıdır.
- Anadili dersi hem bir amaç hem de bir araç dersidir. Bu bağlamda her ders bir ölçüde anadili dersi, her öğretmen de anadili öğretmendir. Biçimsel bir benzetme değildir bu. Anadili öğretiminde sürdürülen ve alışkanlığa dönüştürülmek istenen davranışlar tüm öteki dersleri de kapsar.

Bir yanda bu ilkeler belirlenmişken okullardaki uygulamalar bu ilkelerden oldukça uzaktır. Türkçe ve Edebiyat dışındaki derslerde Türkçe yanlışları dikkate alınmamaktadır. Söz konusu derslerde de anadili eğitimi konusunda en çok yakınılan “yazma” konusu sadece “Kompozisyon” derslerine bırakılmaktadır. Bunun yanı sıra son on yıl içerisinde “test çocuğu” yetiştirme kampanyası başlamıştır ve tüm derslerde ölçme işi test tekniği ile yapılmaktadır.

Amaç ve içerik konusundaki eksikliklerin yanı sıra yöntem konusunda da bilimsel çalışmalar yeterli değildir. Anadili öğretimi için en iyi yöntemden bahsetmek mümkün değildir ancak kullanılan yöntemler, ya öğretmenlerin deneme yanılma yoluyla bulabildikleri kendi bireysel yöntemleri veya yabancı ülkelerde kullanılan dil öğretim yöntemleridir. Ancak unutulmamalı ki, her dilin kendine özgü bir ses düzeni ve yapısı olduğu gibi her bireyin de bir öğrenme stili vardır. Bireyler genellenecek olursa, ki bu bireyler aynı kültüre sahip oldukları için bu genellemeye gidilebilir, Türklerin dil öğrenmek için kullanabilecekleri kendilerine özgü öğrenme stilleri araştırılmalıdır.

Halen ülkemizde MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 22.9.1981 gün ve 172 sayılı kararıyla kabul edilen, 26 Ekim 1981 gün ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisinde

yayımlanan “Temel Eğitim Okulları Türkçe Programı” kullanılmaktadır. Anadili öğretimi ilköğretimden başlayıp, ortaöğretim ve yükseköğretime kadar devam etmektedir. Ancak anadili öğretimindeki başarısızlık yükseköğretimde de devam etmektedir. Anadilinde yapılan yazımsal ve konuşma yanlışları sadece okul eğitiminden kaynaklanmamaktadır, burada aile ve kitle iletişim araçlarının dil öğretimine katkısı (!) göz ardı edilmemelidir.

Çocuğun anadilini ne zaman ve hangi aşamalardan geçerek öğrendiği hakkında yapılan çalışmaları inceleyen Ergenç'e göre, anadilini öğrenmeye başlayan bir çocuk, 4 yaşına kadar sesletim düzenini, 8 yaşına kadar yazım ve sesletim düzenini, 12 yaşına kadar da tümce yapım düzenini artık yaşamı boyunca bir daha yeni birimler ya da kurallar öğrenmeye gereksinim duymaksızın tüm yetkinlikleriyle kavramaktadır⁴³. Ytereberg (1990)'e göre, çocuğun anadili gelişimine baktığımızda 5-7 yaş çocuklarının yaptıklarını ve duyduklarını söyleyebildikleri, etkinlikleri, canlı hayal gücünü, mantıksal akıl yürütmeyi, titreme örüntülerini kullanabildikleri; 8-10 yaş çocuklarının ise anadillerinin sözdizimi kurallarından haberdar oldukları, soyutlamaları anladıkları, genelleme ve dizgeleştirme özelliklerinin bulunduğu görülür⁴⁴.

Araştırmalardan anlaşılacağı üzere, çocuk anadilini 12 yaşına kadar temel anlamda öğrenme aşamasındadır, yani anadilinin bilincine varmıştır. Türkiye'de ise yabancı dil öğretimi anaokullarına kadar indirilmek istenmektedir. Resmi olarak da ilköğretim 4. sınıfa kadar gelmiştir. Anadilini tam olarak öğrenememiş bir çocuğun ikinci dili öğrenmeye geçmesinin ne kadar geçerli bir uygulama olduğu araştırmalarla tespit edilip, daha sonra uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Bu konuda ülkemizde yeterince araştırma yapılmamıştır. Türkçe eğitim programları ve uygulamaları, söz konusu araştırmalara dayandırılarak belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için de, üniversitelerle Milli Eğitim Bakanlığı ilişkileri sıklaştırılmalıdır. Ayrıca anadilini hedeflenen düzeyde öğrenen bir kişinin de yabancı bir dili öğrenmesi daha kolay olmaktadır.

1981 yılında yayımlanan ve yürürlüğe giren anadili öğretiminde istenen başarıyı elde edememenin nedeni, “izlenceyi uygulamaya koyacak öğretim elemanlarının izlenceyi uygulayacak bilgilerle donatılmamaları, kendilerini yetiştiren öğretim elemanlarının da çeşitli engellerle karşılaşmaları; sözcük yasaklamaları, çağdaş yazarların okutulmasındaki sınırlamalar bu engeller arasındadır”⁴⁵.

⁴³ Kilimci, Ayşe. a.g.e. “Yabancı Dil Öğretimi ve Olumsuz Aktarım – İ. Ergenç”, s. 206.

⁴⁴ Büyükkurt, Güzin B. “Anadili Öğretiminde Çağdaş Eğilimler” **Türkçe Öğretimi ve Sorunları**, TED Yay. 11, Ankara 1993., s. 31.

⁴⁵ Kilimci, Ayşe. a.g.e. “Anadili Öğretimi, Yabancı Dille Öğretim ve Ötesi – Ahmet Kocaman”, s.314.

Anadili Öğretiminin Yabancı Dil Öğrenmeye Etkisi

Anadil, insanın yaşamı boyunca içinde yaşadığı topluma göre biçimlenen, başta beyindeki dil merkezinin olgunlaşmasıyla koşut olarak, sosyokültürel etkileşimlerle gelişen, değişken bir göstergeler dizgesidir. Dilsel göstergeler toplumsal hayatı düzenleyici, kimlik oluşturucu, değer taşıyıcı, iletişim sağlayıcı gibi birçok işlevleri vardır. Bir düşüncenin ifade edilmesi için dile, ifade edilecek bir şey için de düşünceye gereksinim vardır. Yani dil ve düşünce içiçedir. Dil konuşulduğu toplumun ruhunu yansıtır. Kendi ruhunun farkında olmayan bir başkasının ruhunu, düşünüşünü, yaşam biçimini, vs. kavrayamaz. Ancak bu kavramlar bireyin beyninde şekillendiği ölçüde, çevreyi kavramaya, şekillendirmeye dolayısıyla da başka bir dili öğrenmeye başlar. Buradan anadili öğrenmenin ikinci bir dili öğrenebilmek için temel olduğu varsayımı çıkarılabilir. Çünkü, dilin kuralları, o dili kullanan insanların düşünce yapısına göre biçimlenirken, düşünceyi de belli bir dizgeye koyarak dilin gelişimine yol açar.

İkinci bir dili öğrenen bireyin, amaç dildeki ses düzeneğinin ve söz diziminin kendi diliyle örtüşebileceği veya aykırılık gösterebileceği bilincinde olması gerekir. Çünkü özellikle batı dilleri yazıldığı gibi okunmamakta ve söz dizimi de Türkçe'den oldukça farklılık göstermektedir. Bu durumlarda öğreticinin yararlanacağı alan dilbilim verileridir. Kendinin ayrı bir dil felsefesi ile karşı karşıya bulunduğu bilincine varan bir öğrenci bu işi yarı yarıya çözmüş demektir. "Kavranılması gereken ilk konu, her dilin kendine özgü bir dil yapısı ve felsefesinin varlığını kabullenmeli, karşıtlatmalı (kontrastive Analyse) çözümlerle anadiliyle amaç dilin ayrışma, çakışma ve benzeşme noktalarını saptamalı ve özellikle ayrılıklar vurgulanarak öğretilen konular arasına alınmalıdır"⁴⁶. Bazılarının iddia ettiği gibi, amaç dilin kurallarını öğrenmek, o dili edinmek için yeterli değildir. Bir dile ege-men olmakla o dilin kurallarını bilmek birbirinden çok farklı şeylerdir. Bu farkı anlam için, yukarıda da değinildiği gibi, çocuğun bir dili hangi süreçlerin geçerek öğrendiğini bir kere daha incelemek yararlı olacaktır. Burada özetle şöyle bir saptama yapmak mümkündür: Bir çocuk aile bireylerinden aldığı özel dersler ile yaklaşık 4 yılda çevresinin dilsel kurallar sistemine ve dikkate değer bir kelime hazinesine sahip olur ki, bu da on bin saatlik bir dil dersi anlamına gelir (Üç yılda yaklaşık günde on saatlik bir ders)⁴⁷. Son yıllarda zihinsel bir etkinlik olarak kabul edilen dil edinimi konusunda evrensel dilbilim verilerinden yararlanarak, ikinci dili öğrenme aşamasında anadilinden yararlanılabileceği kuşkusuzdur. Öğretimde yararlanılabilecek beş ilke şunlar olmalıdır:

1. Dil doğal bir ortam içinde öğretilmelidir.
2. Öğretimde çocuğun kendi dilinden hareket edilmelidir.

⁴⁶ Tosun, Cengiz. "Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri ve Etkileşim Alanları Üzerine", **Türk Dili**, Temmuz – Ağustos 1983., s. 222.

⁴⁷ Schwenk, Helga. "Anadili ve Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisi", **Dil Dergisi**, S. 13, Eylül–Ekim 1993, s.34.

3. Türkçe öğretiminde bütün derslerden yararlanılmalıdır.
4. Değişik dil çalışmaları arasında sıkı bir ilişki kurulmalıdır.
5. Çeşitli ders araç ve gereçlerinden yararlanılmalıdır⁴⁸.

Özellikle ikinci ve dördüncü öğretim ilkesi, ikinci dili öğrenenlere ve bu işi yapan öğreticilere önemli bir ipucu vermektedir. Ayrıca burada anadili öğretiminde de başvurulacak yöntemler belirlenmiştir.

Buraya kadar yabancı dil öğretimi ve bu konuyla ilişkili olarak anadili öğretimi, yabancı dille öğretim konuları üzerinde durulmuştur. Yabancı dil öğretimindeki başarısızlığın öncelikle anadili eğitimindeki başarısızlıktan ortaya çıktığı, bunu yabancı dil öğretimindeki bir dizi olumsuzlukların takip ettiği görülmüştür. Bundan sonraki bölümde, anadili eğitiminde ve yabancı dil öğretiminde nelerin yapılmadığı veya yapılamadığı özetlenerek sonuç bölümü ele alınacaktır.

Sonuç

- Daha önce de değinildiği gibi, bir öğretim programı amaç, içerik, yöntem, araç-gereç ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamalar belirlenirken, yabancı kaynaklardan ithal edilerek değil, bilimsel veriler ışığında pilot uygulamalardan sonra uygulama aşamasına geçilmelidir. Kullanılan araç-gereç ve özellikle ders kitapları özellikle de içeriği, Türk insanının kültürüne, düşünce yapısına, öğrenme stillerine özen gösterilerek belirlenmelidir. Ütopik bir takım uygulamalardan kaçınılarak, ülkenin sosyo-ekonomik gerçeklerinden hareket edilmelidir. Unutulmamalıdır ki, çoğu yabancı dil dersi öğretim kitapları 20-25 kişilik sınıflar dikkate alınarak hazırlanan kitaplardır ve Türkiye’de yıllardır bu kitaplar okutulmaktadır.
- Milli Eğitim politikaları bir hükümet politikasından çıkarılıp, devlet politikası haline dönüştürülmelidir. Programlarda yapılan değişiklikler, hükümet bakanının değil, bilimsel veriler çerçevesinde yapılmalıdır.
- Anadilin korunması amacıyla gerekli yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır. Böylece çocuğun anadilini etkileyen başta kitle iletişim araçları olmak üzere alışveriş merkezleri ve diğer ticari kuruluşların isimlerinde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Türk Dil Kurumunun yapı ve işleyişi yeniden düzenlenmeli, yetki ve sorumluluğu artırılmalıdır.

---

⁴⁸ Çiftçi, Musa. “Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler” **A.Kocatepe Ün. S.B. Dergisi**, S.1, Afyon 1998, s. 59-71.

- TDK, TÜBİTAK, Üniversite gibi kurumlar Türkçenin kullanımı ve geliştirilmesi için teşvik edilmeli ve devlet denetimi altında bu kurumlarda tercüme büroları açılmalı ve bilimsel yayınlar anında Türkçeye kazandırılmalıdır.
- Öğretmenlik mesleği daha cazibeli hale getirilmeli ve seçiminde daha özenli davranılmalı, yeni ölçütler getirilmelidir.
- Son olarak, belki de en önemli bir ilke olarak da, dil öğretimiyle görevli öğretmenler yetiştirilirken, hedeflenen insan tipini yetiştirecek kişilerin bu öğretmenler olduğu unutulmamalı ve öğretmenler istenen niteliklerle donanık olarak yetiştirilmelidir. Yapılan değişiklikler veya yeni nitelikler mevcut öğretmenlere zaman geçirilmeden Hizmet içi eğitim yoluyla kazandırılmalıdır.

Ayrıca yabancı dil öğretimiyle ilgili yapılması gerekenleri de şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Dilin yaşanılarak öğrenilen bir beceri olduğu unutulmamalı ve izlenceler bu ilkeye göre hazırlanmalıdır.
- Oluşturulan öğrenme yaşantıları yaşama ve öğrenci özelliklerine uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Dil öğrenmenin iki yönü olduğu (anlama ve anlatım) unutulmamalı ve bu becerilere derslerde yeterince yer verilmeli, “programın yetişmesi gerekir” kaygısı taşınmamalıdır.
- Öğrenciyi öğretilen dilde daha fazla meşgul etmek için okul dışı etkinliklere yer verilmeli.
- Ders izlenceleri hazırlanırken mutlaka uyaran sayısını fazla tutmaya, pekiştiricileri artırmaya özen gösterilmeli.
- Amaca uygun ölçme araçları hazırlamalı, özellikle dil öğretiminde test yoluyla ölçme tekniğine sık başvurulmamalıdır.
- Dil öğreticilerinin derse girmeden önce mutlaka ve mutlaka planlı olarak gitmesi gerekmektedir.

Son bölümde yapılması gerekenler ele alınmaya çalışılmıştır. Ancak dil öğretimi konusunda yapılması gerekenler elbette bu kadarla sınırlı tutulamayacak kadar geniş ve önemli bir konudur. Bu yüzden konu zaman zaman tekrar araştırılmalı ve çağın gereklerine göre düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Bedia. **Dil-Kültür Bağlantısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984.
- Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. Kültür Koleji Yay. 2, İstanbul: 1993.
- Büyükkurt, Güzin B. “Anadili Öğretiminde Çağdaş Eğilimler” **Türkçe Öğretimi ve Sorunları**, TED Yay. 11, Ankara 1993.
- Çiftçi, Musa. “Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler” **A.Kocatepe Ün. S.B. Dergisi**, S.1, Afyon 1998.
- Demircan, Ömer. **Türkiye’de Yabancı Dil**. Remzi Kitabevi, İstanbul: 1988.
- Demirel, Özcan. **Yabancı Dil Öğretimi**. Usem Yay. 6, 3. baskı, Ankara: 1993.
- Doğan, İsmail. **Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar**, Sistem Yay. İstanbul 1996.
- Ergenç, İclal. “Bilim Dili ve Anadili” **Türk Dili** Temmuz- Ağustos 1983.
- Göğüş, Beşir. “Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış” **Türkçe Öğretimi ve Sorunları**, TED Yay. 11, Ankara 1993.
- Hasol, Doğan. “Öğretimde Türkçeden Kaçış”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 6 Aralık 1999.
- Hepçilingirler, Feyza. **Türkçe Off**, Remzi Kitabevi, 15. basım, İstanbul 2001.
- Karabulut, Ömer. “Yabancı Dille Eğitim Yıkımdır”, www.dilimiz.com.tr/makaleler
- Kavcar, Cahit. “Yabancı Dille Eğitim Çıkmazı” **Cumhuriyet Gazetesi**, 30.09.1999
- **Edebiyat ve Eğitim**, A.Ü. EBF Yay. 171, 2. basım. Ankara 1994.
- Kazgan, Gülten. **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, Altın Kitaplar Yay., Ekim 1997.
- Kılınç, Ahmet. “YÖK Bilimde Türkçe’ye Karşı mı?”, **Yeni Avrasya**, Temmuz 2001.
- Kilimci, Ayşe. **Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirüs Yay. İstanbul 1998.
- Korkmaz, Z. “Yabancı Dilde Öğretim” **Öğretmen Dünyası**, Ağustos 2001, s.260.
- “Bilim Dili ve Türkçe”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 595. Temmuz 2000.
- MEB. **2002 Yılı Başında Milli Eğitim**. MEB Yay. Ankara 2001.
- Mirici, Hakkı ve diğerleri. “Anadolu Liselerinde Yabancı Dille Yapılan Öğretim ile İlgili Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Denetçilerin Görüşleri”, **Eğitim ve Bilim**, C. 25, S. 118, Ekim 2000.

- Özdemir, Emin. “Anadili Öğretimi” **Türk Dili**, S. 379-380, Temmuz-Ağustos 1983.
- Resmi Gazete. “Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Kanunu, 19.10.1983 / 18196:24.
- Sarıhan, Z. “Yabancı Dille Eğitime Hayır”, **Öğretmen Dünyası Özel Eki**, Haziran 2001, Tekışık Yay.
- Schwenk, Helga. “Anadili ve Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisi”, **Dil Dergisi**, S. 13, Eylül–Ekim 1993.
- Sinanoğlu, Oktay. **Bye-Bye Türkçe**. Otopsi Yay. 3. basım. 2002.
- Şahin, Haluk. “Yabancı Dil Kompleksi” **Anadilinde Çocuk Olmak**, Papirus Yay. İstanbul 1998.
- Tavşanoğlu, L. “Yabancı Dille Eğitim Olmaz” **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Ocak 1999
- Tezcan, Mahmut. “Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu” **Yaşadıkça Eğitim**, sayı 48, Eylül-Ekim 1996.
- Tosun, Cengiz. “Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri ve Etkileşim Alanları Üzerine”, **Türk Dili**, Temmuz – Ağustos 1983.
- Üstüner Ahad. “Türkçenin Anlatım Gücü”. www.dilimiz.gen.tr
- Vandewalle, J. “Türkisch, eine ganz originelle Sprache” **Dil Öğretimi Dergisi** Mayıs 1991, sayı 2.
- www.emo.org.tr/merkez/emogenc/subat2001/yabanci_dil.html
- YÖK. “Türkiye’nin Bilime Katkısı”, www.yok.gov.tr